

Om Hals i Boths Danmark

I 1871-72 udgav topografen Ludvig F. Both det historisk-topografiske værk KONGERIGET DANMARK. Dengang nød hans værker stor popularitet, men han fik dog ingen respekt fra samtidens historikere.

Traps fem-bindsværk om Danmark udkom første gang i 1858-60 og er nu på vej i 6. udgave i 30 bind; mens Boths Danmark blot nåede at komme i 2 udgaver.

Bearbejdet og kommenteret af
Asbjørn Thomsen, 2017.

L.A. Ring: *Forår i Hals, 1892.*
Statens Museum for Kunst.

Manden med krykkerne er Kræn Kyhl og på broen over Skiveren står de unge piger Valborg Jensen og Petrine Pedersen.

Til højre ses gavlen af en af avlsbygningerne på Hals Ladegaard og i baggrunden Hals Mølle.

Hals med byen og fiskerlejet Hals (Halsæ) ved Limfjorden tæt indenfor dens østlige hals eller smalle indløb. Denne by har, med sin brede, rigtignok ikke brolagte hovedgade, der på begge sider er bebygget med venlige huse, omgivne af smukke, indhegnede småhaver, hvoraf en del med et ophøjet lysthus som almindeligvis ligger imellem husene og gaden, mere et købstadsmæssigt end landsbyagtigt udseende. Den har i hele sin karakter en påfaldende lighed med Alégaden i Frederiksberg ved København.

Byen har en kirke, der til dels skal være opført i det 16. århundrede af Jomfru Anna Wiffert, der efter at have været nonne i Ø-kloster døde i Hals 1573. Kirketårnets tag vender på tværs af kirketaget.

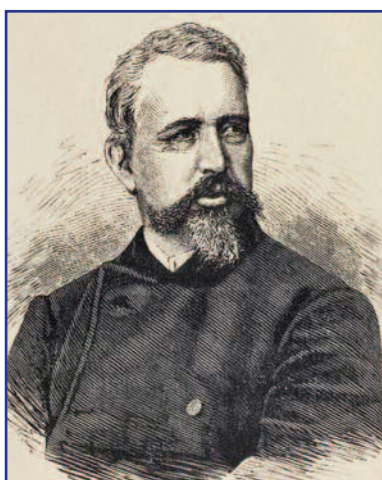
Byens handelsetablisement og skibsbroen

I Hals er der fremdeles præstegård, 2 gæstgiverier, adskillige handelsetablisement, en vindmølle tæt nord for byen og et lystanlæg ved Skansen. Der er sparekasse, markedsplads, lægebolig, telegrafstation og postekspedition.

Desuden har byen en god skibsbro; der er toldkontrolsted, lodseri, anløbssted for dampskibe og færgested med overfart til Egense i Mou Sogn på Limfjordens søndre side.

Ved Hals er der to faste, røde spejlfyr af 6te orden, som er anbragt på skibsbroen og 38 fod over havet og lyse 2 1/4 mil til søs (under 56° 59,35 nordlig bredde og 2° 16,27 vestlig længde).

Øst for byen ligger Hals Skanse, der består af 5 polygoner, som omgiver en bygning.

Topografen Ludvig Frederik Both (9/11 1823 - 2/1 1887) blev i 1848 guide i Generalstaben, deltog i krigen 1848-50 og blev 1864 sekondløjtnant.

Han udgav en række landkort og skrev flere bøger, bl.a. Kjøbenhavn, historisk-topographik beskrevet, 1884.

Hans hovedværk er dog Kongeriget Danmark, der udkom første gang i 1871-72.

I samtiden nød han stor popularitet som formidler af bl.a. Københavns historie.

Han fik dog ingen respekt fra samtidens professionelle historikere, der betragtede Both som uvidenskabelig.

Hals Ladegaard og skovene

Tæt øst for bygaden ligger Hals Ladegaard med 20 td. hartkorn. En fjerdingvej fra byen mod nord breder sig en stor og herlig skov Hals Nørreskov, hvorigennem for nogle år siden er lagt en god ny landevej ind ad Dronninglund Herred til, og ligeledes mod vest lige så nær byen og langs ud med fjorden ligger en anden stor skov, Hals Sønder-skov, hvorigennem der også fører en vej. Skovene, der er fredede, har tilsammen en størrelse af 1065 td. land.

Byer, bebyggelse og gårde i sognet

Desuden ligger i sognet byerne Hou og Skovshoved, der dog ligger meget spredte. Andre samlinger af boliger er Strandgårde, Lynghuse, Strengholt, Grønlandslykke, Torndal og Mølholt.

Enkeltliggende gårde i sognet er avlsgården Østeraagaard, 22 td. hartkorn, med vindmølle, Vesterheden med vindmølle, Nørskovgaard og Bløden med vindmølle og en afpælet havn i Limfjorden.

Sognets areal

Areal 10.724 td. land, hvoraf 1769 td. fredskov; hartkorn 217 td. (41 1/2 td. land på td. hartkorn) og 8 td skovskyld.

Harald Graafeld og Guldharald på Normandsodden

Byen Hals er en gammel by. I midten af det 10. århundrede kom Harald Graafeld, der nogle år i forvejen var bleven konge i Norge imod at betale den danske konge skat, til Hals med en lille flåde. Imedens han lå under Hals og ventede på Harald Blaatand, som han efter aftale skulle møde der, ankom Guldharald dertil med 9 vel rustede skibe. Han udfordrede den norske konge til strid, hvorefter de med deres folk steg i land på Normandshagen, hvor der udspandt sig en fægtning, i hvilken Harald Graafeld faldt tillige med de fleste af sine

mænd. De faldne skulle være begravet på odden, og efter denne begivenhed fik den navnet ”Normandsodden”, som den har beholdt siden.

Kort efter blev som bekendt Guldharald overrumplet af Håkon Jarl, der fangede ham og hængte ham i en galge. Om der allerede den gang lå en by ved Hals, vides forøvrigt ikke.

Hals Skanse og købstadsrettighederne

År 1647 begyndte Christian IV anlægget af Hals Skanse, der bestemtes til, i forbindelse med et par mindre skanser på fjordens sydlige bred, at beherske det lidt over 1/4 mil brede indløb til Limfjorden.

Frederik III fortsatte arbejdet, og han gav endogså 25. august 1656 Hals købstadsprivilegium. Byen kom imidlertid på grund af de indtrufne uroligheder ikke i stand som købstad og mistede siden sine privilegier. Tidligere hørte Hals med sine tilliggender til hovedgården Dronninglund.

Højkantkort
1840-1899

